

Bílá Voda: vězení pro stovky řeholnic. Proměnily ji a vzpomínají na ni rády



Tisíce Čechů díky Kateřině Tučkové od letošního jara ví, že existuje Bílá Voda. Řeholnice zde nežily jen v jejím románu, ale i ve skutečnosti. Vesnice ze tří stran obklopená Polskem jim byla nedobrovolným domovem po desítky let. Na podobě i charakteru obce zanechaly stopy dodnes.

Je 28. září 1950. Vesnice Bílá Voda zažívá nezvyklý ruch. Po celý den se do ní sjíždí autobusy s řeholnicemi ze všech koutů republiky. Míří do zdejší piaristické koleje. Mezi nimi je i dvacetiletá sestra Václava Jiřina Kopecká z Kongregace svatého Cyrila a Metoděje. Se spolusestrami přijíždí z Karlovarska. Když se autobus dostává na Jesenicko, je už večer. Pár let po válce cesty nejsou značené ani osvětlené.

"Když jsme přejížděli přes sedlo, cesta byla úzká, štěrková a hodně klikatá. Přejížděli jsme přes jednu zatáčku, kde řidič zastavil a řekl: ‚Tady je malý prostor a pod námi skály. Nevím, jestli vás tam dovezu.‘ My jsme v autobuse tiše seděly a modlily se. Když jsme přišly konečně do Javorníku, svítilo se jenom v hospodách, kde se řidič zeptal, kudy na Bílou Vodu. O půlnoci nás přivezl do Bílé Vody," zaznamenali vyprávění sestry autoři knihy Bílá Voda v textech a obrazech.

Jen první den bylo v Bílé Vodě ubytováno 146 sester z šesti kongregací. Mluvit o ubytování v desetiletí nevyužívaném objektu však bylo hodně nadnesené.

"Byla to stará klášterní budova. Velké místnosti. Dveře byly otevřené, na chodbách někde žárovka. Ubytovali nás ve třídách. V jedné místnosti nebyly kliky. Každá si chránila své osobní věci. Rozdělily jsme si místnosti. V jedné nebylo nic, v druhé jediná železná postel bez matrací a všude kolem špína, včetně oken, takže ani záclony jsme nepotřebovaly. Jediné, co bylo vystříkané, byly stěny," popsala sestra Václava příchod do nového domova.

Ze tří stran Polsko a jedna silnice

V rámci takzvané Ř, která znamenala likvidaci ženských klášterů, byly na Jesenicko přestěhovány řeholnice i do Javorníku, Vidnavy a Zlatých Hor. Bílá Voda však byla specifická. Jednak svou polohou, ze tří stran je obklopena Polskem a vede do ní jediná silnice. Zůstala také vyhrazena pro sestry starší šedesáti let, ty trvale nemocné a neschopné práce. V roce

1951 jich bylo v Bílé Vodě internováno 187. V té době byl život sester byl plný omezení a v mnohém připomínal vězení.

Pokud za řeholnicemi přijely spolusestry odjinud, musel o tom být informován režimem dosazený správce kláštera nebo místní národní výbor. Do klášterů mohl vstoupit pouze jeho správce, referentka nebo pod dohledem další úřední osoby. Bílou Vodu mohla řeholnice opustit jen v nejnútnejších případech, například když jí onemocněli rodiče, sourozenci nebo když dostala svolení jet na pohřeb.

Sestry byly ubytovány především v bývalé piaristické koleji a protilehlém klášteře, kde původně působily Chudé školské sestry Naší Paní.

"Když se tam sestry v nastěhovaly, vše tam bylo zničené. Střecha, výbava tam žádná nebyla. Sháněly se postele, všechno. Během let se ale vybavení postupně vylepšovalo," říká Milan Uhlíř, který byl, už po sametové revoluci, posledním správcem Charitního centra Bílá Voda.

Dvacet řádů na jednom místě

V Bílé Vodě byly během komunistické éry soustředěny sestry dvaceti řádů a kongregací. V mnoha případech jich bylo nuceno žít několik pod jednou střechou, což přinášelo dosud nepoznané obtíže.

"Hlavně na začátku žily v jednom domě a musely se domluvit. Vzájemné soužití se muselo organizovat. To se dříve v životě řádů nikdo nestalo, aby se několik kongregací muselo sžít dohromady. Některé jsou kontemplativní, jiné zaměřené na sociální péči, další na výchovu. Když měl každý řád svůj dům, život si organizovaly samy," popisuje historička Michaela Neubauerová.

Během desítek let řeholnice vesnici proměnily. Zaprvé vizuálně. Jakmile kongregace našetřily prostředky, opravovaly či dostavovaly domy, které obydlely. Bělovodská návěs se tak změnila v městečko řeholnic.

"Nejvíce sester bydlelo v piaristickém klášteře. Vedle je číslo 81, potom je dvojka, tam také bydlely sestry. V bývalé školce, dnešním muzeu, sestry nebyly, ani ve vedlejší bytovce. V tom šedém, nově postaveném, žily bílé vincentky. Ve vedlejším domě žily cyrilky, v dalším za totality správce, před rohem, na rohu a za rohem, to všechno byly sestry. Naproti, co kouká střecha, byly sestry, v okálu žily ty, které původně pracovaly v hostiárně. Pak byla hospoda, vedle jsou Žáčkovi, to bílé byly kanceláře a vedle celá ta řada už byl sestry. V sedmdesát čtyřce křížové, v šedesátce původní školské sestry, pak je 69, 61, 64, na rohu bytovka a za rohem třicet dvojka. Všech objektů Charitního centra dohromady i s hostiárnou bylo dvacet," ukazuje Milan Uhlíř.

Sestry byly pro kraj přínosem

Řeholnice se staly i součástí místního života, ač se tomu za socialismu tehdejší mocipáni snažili bránit. Dělo se tak už kvůli jejich početní převaze. V roce 1990 připadalo na dvě stovky civilních obyvatel Bílé Vody 330 sester.

"Sestry různě vyučovaly, učily angličtinu, hudbu, hru na nástroje. Dobrovolně, neoficiálně, nesmělo se o tom mluvit. Sestry byly pro tento kraj přínosem," je přesvědčený Milan Uhlíř. Úžasné scenérie nastávaly za nedělních rán. "Z jednotlivých domů začaly vycházet sestry a celé řady jich proudily do kostela. Najednou návsí plynulo přes tři sta lidí. Mělo to takovou zvláštní atmosféru, která je už pryč," líčí Milan Uhlíř.

Jeho úkolem jako vedoucího Charitního centra bylo pomoci sestrám zorganizovat jejich budoucnost, jak si budou přát. A jejich přáním bylo vrátit se do mateřských klášterů, které musely v padesátých letech opustit. První řady se začaly z Bílé Vody stěhovat v roce 1992, poslední řeholnice odešly o třináct let později. Některé jejich domy dnes patří obci, do dalších se nastěhovali imigranti z Rumunska.

Bývalá piaristická kolej je prázdná a nevyužitá, spolu s dalšími domy v severní frontě návsí patří Institutu Krista Velekněze.

"Sestry chtěly být mezi lidmi nebo někde působit, pokud mohly," zmiňuje Milan Uhlíř důvody, proč se z pohraničí postupně všechny řeholnice odešly.

Sedm set padesát pohřbených



Na nová působiště však zamířila jen menší část. Většina sester, které Bílé Vodě žily, jich zde odešla na věčnost. Vyměnila se jich tu více než tisícovka a na hřbitově jich je pohřbených kolem sedmi set padesáti. Však se také Bílé Vodě říká přestupní stanice do nebe," poznamenává Soňa Puzio, správkyň bělovodského muzea, jehož podstatná část je věnovaná právě řádovým sestrám.

Najít dnes žijící pamětnici bělovodské internace by byl těžký úkol. V rámci příprav muzea v roce 2011 některé z nich vyhledala Michaela Neubauerová. Už tehdy se jednalo o dámy starší osmdesáti let.

"Byla jsem za nimi se starostou z Bílé Vody a byly rády, že se s ním mohly potkat. Bílá Voda byl jejich domov, velmi hezky a s nostalgií na ni vzpomínaly. Bílá Voda byla takové kouzelné slovíčko, po kterém svolily k rozhovorům a vzpomínkám," líčí historička.